

PANDEMİ ORTAMINDA SAĞLIKTA ŞİDDET

Dr. Hasan Oğan

Tıp Doktoru, Türk Tabipleri Birliği Sağlık Çalışanlarının Sağlığı Çalışma Grubu Üyesi

Özet

Sağlık çalışanlarına yönelik şiddet başta hekimler olmak üzere tüm sağlık çalışanlarının yaşamlarını tehdit etmektedir. Pandemi öncesinde sağlık çalışanları için en önemli mesleki risk olan şiddet, pandemi döneminde de artarak sağlık hizmetine ve sağlık çalışanlarına önemli zararlar veren boyutlara erişmiştir. Pandemi dönemine özgü olarak şiddet farklılıklar gösterirken, neredeyse tüm ülkelerin ortak sorunu haline gelmiştir. Sağlık çalışanları, COVID-19 hastalığı ile özdeşleştirilerek damgalama, ötekileştirme, ayrımcılık gibi davranışlarla karşı karşıya kalırken, ülkeler, sağlık hizmetinin sürdürülebilmesi ve sağlık çalışanlarının güvenliği açısından ceza artırıcı yasal düzenlemeler yapmak zorunda kalmıştır. Pandemi sürecinin uzaması ve belirsizlikler ise sağlık çalışanlarında ve toplumda giderek kaygı ve korkunun artmasına yol açmaktadır. Bu durum yine şiddetin artmasına ve sağlık çalışanlarında önemli ruhsal sorunlara neden olmaktadır. Sağlık çalışanlarına yönelik şiddet ne şekilde olursa olsun kabul edilemez. Günübürlük, sıradan çözümler sorunun çözümüne katkı sunamayacağı, sorunu daha da zorlaştırmaktadır.

Sağlık Çalışanlarına Yönelik Şiddet ve COVID- 19

COVID-19'a bağlı ortaya çıkan pandemi dünyayı etkisi altına alırken tüm sağlık çalışanları her olağan dışı durumlarda olduğu gibi yine kendi yaşamlarını hiçe sayarak görevlerin başında, en ön saflarda yerlerini almıştır. Sağlık çalışanları, bu tür dönemlerde kendilerini nelerin beklediğini, nelerle karşı karşıya kalacaklarını bilirler. Hastalığın bulaşması, aşırı yoğun çalışma, aile ve sosyal yaşamın yok denecek düzeye inmesi, geleceğe yönelik planların ötelenmesi, ruhsal travmalar, sağlıklarının kalıcı olarak bozulması ve ölümler ilk akla gelenlerdir. Bu riskler onların mesleklerini yerine getirmesine engel olmaz.

Aralık 2019 yılında Çin'de başlayan, Ocak 2020 tarihlerinde yayılma gösteren salgının 11 Mart 2020 tarihinde Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından küresel salgın (pandemi) olarak ilan edilmesinden bu yana sağlık çalışanlarının verdikleri mücadele tüm dünyada gerekli takdir, minnettarlık ve övgü-

yü almıştır. Ancak pandemi sürecinin ağır ve uzun sürmesi, geleceğe yönelik belirsizlikler toplumda kaygı ve korkuyu artırırken, sağlık çalışanlarının çalışma koşulları her geçen gün kötüleşmektedir. Pandemi öncesi var olan olumsuzluklar bu dönemde de artarak varlıklarını korumaktadır. Bunlardan biri de şiddettir. Sağlık çalışanlarının çalışma koşulları arasında yer alan ve Türkiye’de önemli bir sorun olan şiddet, pandemi döneminde de farklı boyutlar kazanarak artmaya devam etmektedir.

Her şeyden önce sağlık çalışanlarına yönelik şiddetin yalnızca hasta ve yakını tarafından uygulanan şiddet olmadığı bilinmelidir. Her ne kadar pandemi öncesi hasta ve yakını tarafından uygulanan şiddet ön planda olsa da bugün sağlık çalışanları çok daha farklı şiddet ortamı ve uygulamaları ile karşı karşıyadır.

Hasta ve yakını tarafından uygulanan şiddet, çoğu zaman sağlık çalışanlarına yönelik bir iktidar yaratma amacı içerir. Hasta ve yakını sağlık çalışanlarının mesleki yetki, karar verme ve uygulamaları üzerinde bir egemenlik oluşturmak ister. Ancak daha önceden de bilindiği gibi sorunun kaynağı uygulanan sağlık sistemidir. Çatışmanın esas hedefi sağlık sistemidir. Ventilatörün olmaması, yoğun bakım yatağının yetersizliği ve hastaların yoğun bakım yatağı için sıra beklemesi sağlık çalışanlarından kaynaklanan bir sorun olmadığı herkesçe bilinmektedir. Ancak yine de sağlık sisteminden kaynaklanan sorunlar nedeniyle, hasta ve yakınının hedefinde sistemin görünen yüzü sağlık çalışanlarıdır.

Türkiye’de 2005 yılından itibaren şiddet olaylarının giderek artması, hekim ve eczacıların çalıştığı ortamlarda öldürülmesi, sağlık çalışanlarının sağlığı ve güvenliği sorununun varlığını açıkça ortaya koymaktadır. Sağlık çalışanlarına yönelik şiddetin her ne surette olursa olsun kabul edilemezliği, pandemi döneminde de artarak devam etmesi, sorunların bir kez daha temeline inmeği ve çözümlerin burada aranması gerçeğini ortaya koymaktadır.

Gerek pandemi öncesinde, gerekse de pandemi sürecinde sağlık çalışanlarına yönelik şiddeti irdelerken yalnızca şiddetin bir türü üzerinden (fiziksel, sözel, psikolojik, cinsel taciz) ya da yalnızca bir kesim üzerinden (hekim, hemşire ve diğer sağlık çalışanları) değerlendirme yapmak yanılgılara yol açacaktır. Unutulmamalıdır ki sağlık ortamında yaşanan şiddet aynı zamanda o ülkenin içinde bulunduğu toplumsal, ekonomik, politik süreçlerin özellikle de sağlık politikalarının da bir yansımasıdır.

Pandemiler doğal olarak bir kaos ortamı yaratır. Bu dönemlerde mevcut sorunlar ağırlaşarak devam ederken, yeni sorunlarında ortaya çıkması kaçınılmazdır. Dönem ağırlaştıkça ve uzadıkça sorunlar karmaşık hale gelirken, çözümler de zorlaşır. Pandemi öncesi zaten sorunlu olan sağlık sistemleri, pandemi döneminde daha da ulaşılamaz hale gelerek hasta ve yakınlarının taleplerini karşılayamaz. Pandemi sürecinde belirsizliklerin devam etmesi ve sürecin doğru yönetilmemesi sağlık sistemini daha da sorunla hale getirirken; bireyler, kendisi ve yakınlarının sağlığı konusunda çok ciddi kaygı duymaya başlamıştır. Toplumsal beklentiler artarken, kısıtlamalar ve ortaya çıkan yeni kurallar, engeller hoşnutsuzluğu daha da artırmaktadır. Pandemi sürecine bağlı olarak başta ev içi şiddet olmak üzere toplumda

Yaşanan şiddet aynı zamanda o ülkenin içinde bulunduğu toplumsal, ekonomik, politik süreçlerin özellikle de sağlık politikalarının da bir yansımasıdır.

şiddetin giderek artacağı görüşü tüm dünyada kabul görmektedir. Endişe ve korkuya bağlı olarak toplumsal karamsarlık hızla artarken, bu durumun toplumun kendi içerisinde ve sağlık çalışanlarına yönelik tepkisel düşüncelere ve durumlara yol açması kaçınılmazdır. Hasta olanlara ve bulaş özelliği yüksek olduğu düşünülen sağlık çalışanlarına karşı ötekileştirme davranışları giderek yaygınlık kazanmaktadır. Doğru ve yeterli bilgilendirmelerin yapılmadığı, dezenformasyonun yoğun olduğu durumlarda bu daha da artar.

Sağlık çalışanı olduğunu söylediğinde dolmuştan indirilen, kiracı olduğu evden çıkmaya zorlanan, eve giriş çıkışlarda merdivenlere tutunmaması yönünde yazıların asılması sıkça yaşanır olmuştur. Pandemi hastanelerinde çalışanların “benden uzak dur” söylemleri ile karşı karşıya kalması, ebeveynlerinin sağlıkçı olmaları nedeniyle çocuklara yönelik kreş ve okullarda hoş olmayan tutumların sergilenmesi, yalnız Türkiye’de değil pandeminin etkilediği her ülkede farklı versiyonlarda da olsa görülmektedir.

Sağlık çalışanlarının hastalarla olan temasları nedeniyle virüsü yayabilecekleri korkusu giderek egemen hale gelirken sağlık çalışanlarına yönelik şiddette dramatik bir şekilde artmaktadır. Birleşmiş Milletler İnsani Yardım Koordinasyon Ofisi (OCHA) ve Tehlikedeki Kişilere İlişkin Veriler (Insecurity Insight) kurumu bilgilerine göre; Hindistan’da 145, Meksika’da 24, Endonezya’da 6 sağlık çalışanı, doğrudan COVID-19 sağlık önlemleriyle ilgili olarak yaralanma veya saldırı ile karşı karşıya kalmıştır. Çatışma bölgelerinde ise sağlık kurumlarına ve ambulanslara doğrudan saldırı yapılırken sağlık çalışanları yaralanmış ve ölümler gerçekleşmiştir. Dünya genelinde yaşanan bu şiddet eylemlerini özetlersek;

- Corona virüs salgınına karşı ilk uyarıyı yapan Wuhanlı Dr. Ai Fen, yönetimce ciddi bir şekilde azarlanarak, eleştirildi ve raporu sansüre uğradı.
- Meksika’da, bir kadın sağlık çalışanı, iki kadın tarafından COVID-19 ile enfekte olmakla suçlanarak dövüldü.
- Mısır ve Hindistan’da, COVID-19’dan ölen iki doktorun yerel mezarlığa gömülmesi istenmedi.
- Fildişi Sahili’nde, yerleşim bölgelerine çok yakın olduğu için yapım aşamasında olan bir COVID-19 test merkezi yıkıldı.
- Sudan’da ordunun COVID-19 ile ilgili durumunu yansıtan doktora saldırı düzenlendi.
- Afganistan’da COVID-19 testi pozitif çıkan 38 hasta karantinaya alınma korkusuyla personele saldırdı ve kaçtı.
- Hindistan’da, COVID-19’dan ölen bir hastanın akrabaları hastaneyi tahrip etti ve sağlık çalışanlarına saldırdı.
- Pakistan’da, doktorlar ve sağlık görevlilerinin yetersizlikleri dile getirdiği protesto eylemine polis saldırdı ve tutuklamalar oldu.
- Filipinler’de bir hemşire üniforması nedeniyle otobüslerde ayrımcılık yaşadı.
- Nijerya’da bir doktorun tıbbi üniforma giydiği için süpermarkete girmesine izin verilmedi.

Sağlık çalışanlarının hastalarla olan temasları nedeniyle virüsü yayabilecekleri korkusu giderek egemen hale gelirken sağlık çalışanlarına yönelik şiddette dramatik bir şekilde artmaktadır.

- Hindistan'ın Indore şehrinde insanlar COVID-19 testi yapmak için kendi bölgelerine gelen sağlık çalışanlarına taş attı.
- Rusya'da, bir çete ambulans çalışanlarına saldırarak “enfekte kişilerin nerede olduğunu” sordu.
- Nijerya Delta Eyaleti Asaba Federal Tıp Merkezi'ndeki doktorlar, sağlık çalışanlarının güvenlik görevlileri tarafından taciz edilmesi üzerine greve gitti.
- Meksika'da bir hemşire sıcak sıvı saldırısına uğradı ve kendisine “enfekte” diye bağırıldı. Bir doktorun yüzüne çamaşır suyu döküldü.
- ABD'de bir hemşire daha fazla kişisel koruyucu ekipman sağlanması talebiyle hazırladığı videoyu Facebook'ta paylaşınca işten çıkarıldı.
- Rusya'da iki doktor kişisel koruyucu ekipman yokluğundan şikayet etmeleri üzerine “yalan haber” yasaları kapsamında suçlandı.
- Ukrayna'da göstericiler COVID-19 hastalarını karantinaya almak için en uygun yer olarak Çernobil'i önerdiler.
- Avustralya'da bir çocuk hastanesinde Asyalı görünümünde olan doktora, ebeveynleri tarafından tedavi ettiği çocuktan uzak durması söylendi. Ayrıca hastaların Asya görünümlü diğer hastaların yanına oturmayı reddettikleri belirtildi.
- Filipin Devlet Başkanı Rodrigo Duterte, COVID-19'a yakalanan ve görev başında ölen sağlık çalışanlarını için “ülke için öldükleri” ve “şanslı” olduklarını söyledi.
- Uluslararası Af Örgütü, Birleşik Krallık'taki sağlık uzmanlarının koruyucu ekipman eksikliğinden bahsetmemeleri konusunda uyarıldıklarını açıkladı.
- Tokyo'daki bir parkta, bir grup anne bir hemşireyi sorguya çekerek “Hastanede çalışıyorsun, değil mi?”, “Uzak durursan sevindiriz” cümlelerini sarf etti.
- Tokyo'da bir hemşireden okul öncesi çocuğunu kreşe getirmemesi istendi.
- Avrupa'da sağlık çalışanlarının sağlık kurumunda ve dışında “enfeksiyon yayacakları korkusuyla” karşılaştıkları şiddet, ayrımcılık ve dışlanma vakalarının artması sonucu Avrupa Sağlık Örgütleri ortak bir kınama yazısı yazmak zorunda kaldı.
- Mısır'da sağlık çalışanları sadece kişisel güvenlik kaygılarını ifade etmeye cüret ettikleri için tutuklandı, suçlandı, yargılandı ve sürüldü. Keyfi tutuklama ve gözaltı için “yalan haber yayma” ve “terörizm” gibi belirsiz ve ağır suçlamalar yapıldı. Mısır'ın sağlık sistemini eleştiren ve hükümetin COVID-19'a karşı yetersiz kaldığını belirten bir doktor gözaltına alınırken, hükümeti İtalya ve Çin'e tıbbi yardım gönderdiği için Facebookta eleştiren bir doktor tutuklandı.
- Mısır'da bir grup doktor yetersizlikler ve kötü yönetim sonucu iki günden fazla yoğun bakıma alınamayan COVID-19 tanılı meslektaşlarının ölümü sonucu istifaya etti. İstifa sonrası Mısır Ulusal Güvenlik Birimi doktorlara istifalarını geri çekmeleri için baskı yaptı. İç yazışmalarda “işini yapmayı reddeden veya işe gelmeyen her doktor veya hemşireye yönelik Ulusal Güvenlik Birimleri (NSA) tarafından so-

ruşturma başlatılacağı ve en ağır cezaları çekmeyi” hak eden “hain asker” muamelesi göreceği belirtildi.

- Pakistan’ın yoksul Belucistan eyaletinde COVID-19 salgınıyla savaşmak için acil kişisel koruyucu ekipman sağlanmasını talep eden düzinelerce sağlık çalışanı gözaltına alındı.

Sağlık çalışanlarının yaşadığı şiddet olaylarına ilişkin durumun daha iyi anlaşılabilmesi için yukarıda örnek sayısı mümkün olduğunca geniş tutulmaya çalışıldı ve farklı bölgelerden ve ülkelerden, farklı olaylar listelendi. Oysa belirtilenler yaşananların çok az bir kısmını yansıtmaktadır. Yaşanan birçok olay sağlık çalışanları tarafından bildirilmemiştir. Bildirimde bulunmamanın en temel sebeplerinden biri de sağlık çalışanlarının bunun için zaman ayırmak istememesidir.

Olaylar, toplumların önemli bir kesimince sağlık çalışanlarını, sembolik olarak hastalığın kendisini ve tedaviyi temsil ediyor olarak algılandığını göstermektedir. Sağlık çalışanları artık dokunulmaması, korkulması, uzak durulması gereken yeni bir kast grubu olma durumuyla karşı karşıyadır. Çamaşır suyu dökülmesinin ise “cehalet ve korku karışımı” düşünce tarafından motive edildiği kabul edilmektedir.

Yukarıda yaşanan gerek bireysel gerekse de öznel şiddet olayları göstermektedir ki; sağlık çalışanları pandemiye karşı en ön saflarda mücadele ederken, yaşamlarını kaybederken, onlardan beklenen sessiz kalmalarıdır. Bu talep sağlık çalışanlarının dışında, her türlü iktidar mekanizması içinde yer alan kurum ve kişilerden gelmektedir. Sorunları dile getirenler her türlü baskı ve zor yoluyla susturulmaya çalışılacaktır.

Olaylar, sağlık çalışanlarına yönelik şiddetin pandemi öncesinde genel olarak bireysel (öznel) olduğunu, pandemi döneminde ise yapısal (nesnel) şiddetin daha ön plana çıktığını göstermektedir. Her iki şiddet durumunda nedensellik ve çözüm açısından önemli farklılıklar vardır. Bu nedenle de değerlendirmeler doğru yapılmalı, nesnel şiddetin varlığı görünür kılınmalıdır. Çünkü, nesnel (yapısal) şiddetlerin en önemli özelliği şiddete uğrayanlar tarafından yeterince algılanamamasıdır. Baskıcı yönetimler bu konuda özel çaba sarf eder ve çoğu kez simgesel yöntemleri tercih ederler.

Türkiye’de yaşananlar ile dünyada yaşananlar karşılaştırıldığında, ülkemizde yaşananların dünya ile önemli benzerliklerin olduğu görülmektedir. Bugüne dek hasta ve yakınlarının bilinen haksız isteklerinin yanı sıra COVID-19’a bağlı yeni talepler ortaya çıkmıştır. Test yaptırmak, testin ötesinde diğer tetkikleri yaptırmak, hastanede tedavi olmak, yakınına yoğun bakıma yatırmak, yakın temas nedeniyle rapor talepleri ve COVID-19’lu hastaları ziyaret etme isteği sıkça dile getirilenler arasındadır. Maske takma, fiziksel mesafe gibi uyarılar şiddeti tetiklerken, sağlık çalışanlarına karşı bulaş amaçlı yüksek sesle bağırarak, tükürmek yeni şiddet uygulamaları arasına girmiştir.

Böylesi bir ortamda sağlık çalışanları ise haklı taleplerini dile getirirken idare ve polis baskıları ile karşılaşmaktadır. Çoğu kez yüzlerini ve isimlerini saklamak durumunda kalmaktadır. Sendika temsilcileri sürgünlerle tehdit

Sağlık çalışanlarına yönelik şiddetin pandemi öncesinde genel olarak bireysel (öznel) olduğunu, pandemi döneminde ise yapısal (nesnel) şiddetin daha ön plana çıktığını göstermektedir.

edilmekte ve sürülmektedir. Tüm baskılara rağmen gerçekleri dile getiren örgütler topluma hedef olarak gösterilmekte, halk sağlığı uzmanlarına “halkı paniğe sevk etme” suçlaması ile valilik ve üniversite tarafından soruşturmalar açılmaktadır. Sağlık çalışanının onayı alınmaksızın zoraki görev değişiklikleri, ağır nöbet sistemleri, sağlık çalışanlarına yönelik uygulanan diğer baskı yöntemleri arasındadır. Bu çerçevede Türkiye’de;

- Pandemi sürecinde Dokuz Eylül Üniversitesi Hastanesi’nde kurumun uğradığı zarar gerekçe gösterilerek çalışanların ek ödemelerinde yüzde 20’den başlayan kesintilerin yapılması ve bu haksızlığı dile getirmek için sağlık çalışanlarının yaptıkları toplantıya başhekim yerine polis giderek açıklamaya engel olmaya çalışması dikkat çekicidir.
- Filyasyon ekipleri hasta takipleri sırasında saldırılara uğrayarak şiddet görürken, bir hastanede COVID-19’lu bir hasta hekimlere saldırdı. Saldırgan hastalığı nedeni ile gözaltı işlemi dahi yapılmadı. Sağlık çalışanları ise karantina işlemine tabi tutuldu.
- Pandeminin yarattığı strese karşın insani bir talep olan “aşure yeme” isteği, cinsel içerikli saldırı ve sosyal medyada linç girişimine kadar büyütüldü ve bu saldırıyı yapan serbest bırakıldı.
- Batman’da kişisel koruyucu talepleri sonucu sürgün edilen üç sağlık çalışanı ile ilgili olarak yapılan basın açıklaması polis plastik mermi ve gaz şiddetine maruz kalırken, birçok sağlık çalışanı darp ve gözaltı ile karşı karşıya kaldı.
- Ankara’da sağlık çalışanları koronavirüs nedeniyle hayatını kaybedenler için yapmak istediği anma polis tarafından engellenirken ancak bir dakikalık saygı duruşuna izin verildi ve açıklama yaptırılmadı.
- Urla Devlet Hastanesi sağlık çalışanları hastane bahçesinde ek ödemelerdeki kesinti, 4b’lilerin kadroya alınması, performans sistemi ve sağlık çalışanlarına yönelik şiddet konularında açıklama yapmak isteyince polis müdahale ederek açıklamayı engellemek istedi.
- Denizli’nin Çameli ilçesinde sağlık emekçisi çift ev sahibinin yarattığı sıradan bir tartışma bahane edilerek evden çıkarıldı.
- Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Çocuk Hastalıkları bölümünde çalışan bir grup hekime, ailelerine bulaş olmaması için ücretlerini ödedikleri otelden ayrılmaları yönünde baskı uygulandı.
- Sakarya ilinde sağlık çalışanının yaşadığı apartmana “Apartmanımızda ikamet eden sayın sağlık çalışanları, apartmana girip çıkarken giriş kapıları ve merdiven korkuluklarına temas etmemenizi önemle rica ederiz” ifadeleri yer alan yazı asıldı.
- Sağlık çalışanları COVID-19 salgınına karşı gerekli önlemlerin alınması için Ankara Üniversitesi (AÜ) İbni Sina Hastanesi önünde açıklama yapmak istedi ve beş sağlık çalışanı gözaltına alındı.
- Daha önce tedavi görmüş bir kişinin doktoruna ulaşamadığı gerekçeyle dışarıdan yanıcı madde atarak Erenköy Ruh ve Sinir Hastalıkları EAH’ye bağlı Beylerbeyi Toplum Ruh Sağlığı Merkezi’nde yangın çıktı

- Bu süreç içerisinde otoritenin sağlık çalışanlarına yaklaşımını en iyi sergileyen tutum ve davranış ise Zonguldak ilinden geldi. Zonguldak Valisi yaptığı açıklamada; “Her türlü tedbirin alınmasına rağmen maalesef sağlıkçılarımız kendilerini koruyamadılar. Tüm arkadaşlarımızı uyardık. Bu bizim faturamızı ağırlaştırın olay oldu. Normalde sağlıkçılarımızın bize getirdiği yük olmasaydı bugün belki de geri dönüşü konuşuyor olacaktık. Misafirhanede onları misafir ettik. Onlardan ücret almadık. Yemek ücreti de almadık. Ama orada kendi aralarındaki ilişkilerinde yeteri kadar dikkatli olmadıkları için hem kendilerini sıkıntıya soktular hem bizi sıkıntıya soktular. Bunun da artık azalacağını varsayıyoruz. Onlar bizim kahramanlarımız. Kendi hayatlarını ortaya koyan insanlar ama yeteri kadar dikkatli olmayınca sıkıntı yaşıyoruz” dedi. Vali daha sonra sözlerine açıklık getirdi ve özür diledi.

Önlemler

Pandemi nedeniyle Dünyada sağlık ortamına ve sağlık çalışanlarına yönelik şiddetin giderek artması ülkeleri şiddete karşı yeni önlemler almak zorunda bırakmıştır. Hindistan hükümeti pandemi nedeniyle sağlık çalışanlarına yönelik saldırıların “tolere edilmeyeceğini” belirterek, merkezi hükümet, suçluların yedi yıl hapis cezası ve yüksek para cezası ile cezalandırılacağı bir kararname çıkardı. Hindistan İçişleri Bakanı, sağlık çalışanlarına taş bile atılmayacağına dair güvence verirken, Hindistan Tabipler Birliği (IMA) sembolik protestolarını geri çekmeye karar verdi. Irak hükümeti pandemi nedeniyle sağlık çalışanlarına yönelik artan şiddet olaylarına karşı, sağlık personeline, ambulanslara veya tıbbi tesislere ve yaralılara yönelik şiddet eylemlerini kanunen yasaklamak zorunda kaldı. Meksika, İtalya, Filipinler ve Arjantin gibi bazı ülkelerde sağlığı ve/veya temel çalışanları taciz etmek veya onlara karşı ayrımcılık yapan eylemlere karşı yeni cezalar belirledi. Meksika hükümeti hastanelere daha fazla güvenlik personeli yerleştirmek zorunda kaldı.

Bu ülkelerin yanı sıra Türkiye de sağlık alanında yaşanan şiddet konusunda ceza artırımına gitmek zorunda kaldı. TTB başta olmak üzere, sağlık çalışanlarının yıllardır dile getirdiği “Sağlıkta Şiddet Yasası”, 15 Nisan 2020 tarihinde TBMM’de 3359 sayılı Sağlık Hizmetleri temel kanununun ek 12. Maddesinde yapılan ilave düzenleme ile kabul edildi. Yasa, talep edilenleri tam olarak kapsamasa da, “kamu ve özel sağlık kurum ve kuruluşlarında görev yapan personele karşı görevleri sebebiyle işlenen; kasten yaralama, tehdit, hakaret, görevi yaptırmamak için direnme suçlarına karşı verilecek cezaların; yarı oranında arttırılması, hapis cezalarının ertelenmemesi, şiddet faili hastaya ya da yakınına sağlık hizmetinin bu suçun mağduru olan sağlık personeli dışındaki bir başka sağlık personeli tarafından verilmesine” yönelik düzenleme içeriği ile kabul edildi.

Yasanın yürürlüğe girmesinin üzerinden yaklaşık beş ay gibi süre geçmesine rağmen şiddet artarak devam etmekte, ancak şiddeti uygulayanlar ifadelerinin alınmasının arkasından salıverilmekte ve hatta bazen buna dahi gerek duyulmamaktadır.

Geldiğimiz aşamada yasanın yürürlüğe girmesi ve aradan belirli bir sürenin geçmesine bağlı olarak geçmişe yönelik bazı değerlendirmelerin yapılması gerekmektedir. Yıllarca yasayı çıkartmamak için direnenler, yasanın çıkması sonucu öne sürdükleri gerekçelerin çok da anlamlı olmadığını gördüler. Bunun yanı sıra şiddete karşı mücadele açısından yasayı öne çıkartanlar, yasanın çıkması ile birlikte kendilerine yeni mücadele hedefleri aramak zorunda kaldılar. Nasıl ki 2012 yılında “şiddete uğrayan veya şiddete uğrama tehlikesi bulunan kadınların, çocukların, aile bireylerinin ve tek taraflı ısrarlı takip mağduru olan kişilerin korunması ve bu kişilere yönelik şiddetin önlenmesi amacıyla alınacak tedbirlere ilişkin usul ve esasları düzenlemek” için çıkartılan 6284 sayılı “Ailenin Korunması Ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun”, kadın cinayetlerini önleyememiş ve mevcut durumda “İstanbul Sözleşmesi’nin” iptali söz konusu ediliyorsa, böylesi bir ortamda şiddet yasası da beklenen etkiyi göstermeyecektir. Bu somut durum ceza artırımını ile şiddetin azalacağı düşüncesini yeniden tartışılır hale getirmiştir.

Sağlık çalışanlarına yönelik şiddette bugüne dek yaşanan en büyük sorunlardan biri de yargının olaylara ve davalara ilişkin tutumudur. Sağlık çalışanlarına yönelik suçun kamusal suç olması, saldırganın sağlık çalışanına verdiği zararın yanı sıra birçok açıdan kamuya verdiği önemli zararlar ortada iken suça ilişkin olarak soruşturmaya gerek görmeme, saldırgan için hafifletici nedenleri öne çıkartma, tutuksuz yargılama, ceza söz konusu olduğunda ise “hükümün açıklanmasının geri bırakılması” durumları son ceza değişikliklerine rağmen devam etmektedir. Öyle ki bu durumun ceza yasasındaki değişikliklere ve pandemi dönemine rağmen devam etmesi Sağlık Bakanı Fahrettin Koca, “Sağlıkta şiddet kabul edilemez, erken salıverilmeleri vicdanları rahatsız ediyor. Bu konuda da Yüce Yargının vicdanları rahatlatacağına olan beklentimizi tekrar ifade etmek istiyorum” sözleriyle tepki göstermiştir.

Sağlık çalışanlarına yönelik şiddette bugüne dek yaşanan en büyük sorunlardan biri de yargının olaylara ve davalara ilişkin tutumudur.

Öte yandan sağlık çalışanlarına yönelik şiddetin önlenmesi konusunda Sağlık Bakanlığı Hukuk Müşaviri Olcay Kutlubay'ın 08 Mart 2020 tarihinde kamuoyuna açıkladığı bilgilerin üzerinde durulması gerekmektedir. Kutlubay, Bakanlık olarak Beyaz Kod sisteminden yararlanarak, veriler üzerinden analiz yaptıklarını ve şiddetle mücadele konusunda yol haritası çıkarttıklarını belirtmektedir. Şiddet uygulayana, şiddetin türüne, şiddetin uygulandığı zamana, yere ve şiddet uygulayan kişinin özelliklerine, yaşına, cinsiyetine, neden şiddet uyguladığı gibi kapsamlı konularda istatistikler sonucu “proaktif suç önleme modelini” referans aldıklarını söyleyerek 88 ana, 170 alt eylemden oluşan “Sağlıkta Şiddetle Mücadelede Sıfır Tolerans Eylem Planı” yaptıklarını ve bu eylem planının aktif olarak hayata geçtiğini söylemektedir.

Sağlık çalışanlarına yönelik şiddete karşı yürütülecek olan mücadelenin Beyaz Kod verileri üzerinden şekillenmesi oldukça zihin açıcı olsa gerek. Çok sayıda sağlık çalışanının birçok nedenden dolayı Beyaz Kod vermediği, birimlerden gelen çok sayıda Beyaz Kod verileri karşısında uyarıların yapıldığı, sık sık Beyaz Kod veren sağlık çalışanının “değerlendirildiği” bir uygulamadan “proaktif suç önleme modeli” oluşturarak her geçen gün artan şiddeti önlemeye çalışmak Sağlık Bakanlığına özgü bir durum olsa gerek. B konuda Sağlık Bakanlığın açıklaması gereken “Sağlıkta Şiddetle Mücadelede Sıfır Tolerans Eylem Planı” ile sağlık ortamındaki şiddeti ne kadar azalttığı ve ne zaman durduracağıdır.

Sağlıkta şiddeti önlemek için şiddetin yoğun olduğu zaman diliminde “güvenlik personeli” artırmayı öneren “proaktif” bir eylem planı ile şiddetin durdurulamayacağı, azaltılamayacağı ortadadır. Bu bağlamda 2011 yılından itibaren uygulanan “Sağlıkta Şiddete Sıfır Tolerans” eylem planı ne yazık ki başarılı olmamıştır, olamamaktadır. Sağlık Dönüşüm Programı'nı ve şiddeti ortaya çıkaran diğer temel nedenleri görmezden gelen, Beyaz Kod verilerini kamuoyu ve sağlık çalışanları ile paylaşmayan, paylaşmayan yaklaşımların çözüm oluşturması olanaksızdır. Bu nedenlerden dolayı da çözüm için sağlık çalışanlarının iradelerinin, mücadelelerinin ve gücünün öne çıkması gerekmektedir.

İntihar

Pandemi sürecinde değerlendirilmesi gereken diğer önemli bir durum ise yıllarca sağlık çalışanlarını itibarsızlaştırmak, değersizleştirmek için tüm olanakları ile saldıranların hayatın gerçekleri karşısında, sağlık çalışanlarını istemedi de olsa alkışlamak zorunda kalmalarıdır. Burada sağlık çalışanlarını yürekten alkışlayanları ayrı bir yerde tutmak gerekir. Bu kesime sağlık çalışanları sonsuz saygı duyarken, şiddet uygulayanları, şiddeti geçmişte ve gelecekte destek verenleri de unutmamalıdır.

Sağlık çalışanlarına doğrudan uygulanan şiddetin yanı sıra pandemi sürecinin kendisi ve bu süreçte uygulanan baskı, aşağılama, değersiz görme, mobbing, ötekileştirme, ayrımcılık, sahip çıkmama, verilen sözlerin tutulmaması gibi olumsuz yaklaşımlar, sağlık çalışanlarının ruhsal yapılarına olumsuz etki ederek kaygı ve korku duygularının her geçen gün artmasına neden olmaktadır. Sağlık çalışanlarının yaşadıkları en büyük korkulardan

biri asemptomatik taşıyıcı olma düşüncesidir. Sağlık çalışanlarının yakınlarını korumak adına belirli periyotlarla test istekleri idarelerce ne yazık ki kabul görmemiştir. Bununla birlikte ağır çalışma temposuna rağmen, maddi ve manevi ödüllendirme yapılmazken, sağlık çalışanları ödüllendirilenler karşısında kendilerini değersiz ve ötekileştirilmiş hissetmektedir.

COVID-19'a bağlı toplumda ve sağlık çalışanlarında her geçen gün ölümler artarken, “yeni normalleşme” sürecine bağlı kayıtsızlık, vurdumduymazlık sağlık çalışanları üzerinde ciddi bir baskı ve kaygı oluşturmaktadır. Acilen toplumsal önlemlerin alınması gerekirken, başta Sağlık Bakanlığı olmak üzere bu duruma seyirci kalınması, alınması gereken tedbirlerin söylemler düzeyinde kalması, bilim kurulunun etkinliğinin giderek kaybolması bu baskıyı ve kaygıyı daha da ağırlaştırmaktadır.

Dünyada da salgın sürecinde yaşanan benzer olumsuzluklara bağlı olarak sağlık çalışanlarında intiharlar yaşanmaktadır. İngiltere’de Londra’daki King’s College Hastanesi’nde çalışan yirmili yaşlarındaki genç bir hemşire COVID-19 hastalarının bakımıyla ilgilenirken yaşamına son vermiştir. İtalya’da salgının merkez üssündeki bir hastanede yoğun bakım servisinde çalışan bir hemşire hastalığa yakalandığını öğrenince koronavirüsü başkalarına yayabileceği düşüncesiyle ruhsal sorunlar yaşarken intihar etmiştir. Yine İtalya’nın Jesolo Hastanesi’nin COVID-19 servisinde çalışan 49 yaşındaki bir hemşire, Venedik bölgesinde bulunan Cortellazzo’daki Piave Nehri’ne atlayarak yaşamına son vermiştir. Türkiye’de de Dicle Üniversitesi’nde hemşire olarak çalışan ve eşi de aynı hastanenin pandemi bölümünde erkek hemşire olan hemşire yaşamına son verdi. Eşinin COVID-19 testinin pozitif çıkarak tanı alması ve pandemi nedeni ile çocuklarına bakmada sorunlar yaşadıkları belirtildi.

Pandemi sürecinde sağlık çalışanlarının yaşadıkları tüm olumsuzluklar ve şiddet doğal olarak onların ailelerini de olumsuz olarak etkilemektedir. Özellikle pandemi nedeniyle aylardır evine gitmeyen, gidemeyen sağlık çalışanlarının şiddete maruz kalması hiç kimse için kabul edilebilir, hoş görülebilir ya da göz ardı edilebilir eylemler değildir.

Kaynaklar

- **2019 tarihli ve 190 No’lu Şiddet ve Taciz Sözleşmesi (ILO Bilgi Notu Mayıs 2020)**, 27.08.2020, https://www.ilo.org/ankara/areas-of-work/covid-19/WCMS_744886/lang--tr/index.htm
- **Asistan hekimler adalet istiyor**, 27.08.2020, <https://www.birgun.net/haber/asistan-hekimler-adalet-istiyor-301193>
- **Asyalı sağlık çalışanlarına yönelik ırkçı taciz koronavirüsü tedavi etmeyecek** <https://news.berkeley.edu/2020/04/09/racist-harassment-of-asian-health-care-workers-wont-cure-coronavirus/>
- **Avrupa Tıp Kuruluşları, COVID-19 salgınıyla mücadele eden sağlık uzmanlarına yönelik saldırıları kınadı**, 27.08.2020, <https://www.cpme.eu/european-medical-organisations-condemn-attacks-on-healthcare-professionals-fighting-the-covid-19-pandemic/>
- **Avrupa’da COVID-19 salgını stresi nedeniyle hemşire intiharları artıyor**, <https://www.wsws.org/tr/articles/2020/04/03/trez-a03.html>

- **Bakanlıktan “Sağlıkta Şiddetle Mücadelede Sıfır Tolerans Eylem Planı”**, 27.08.2020, <https://www.habergazetesi.com.tr/haber/5699254/bakanlik-tan-saglikta-siddetle-mucadelede-sifir-tolerans-eylem-planı>
- **Cerrahpaşalı 9 doktor otelden atıldı**, 27.08.2020, <https://www.medimagazin.com.tr/hekim/genel/tr-cerrahpasali-9-doktor-otelden-atildi-2-12-88066.html>
- **Coronavirus: ‘Asyalı görünümün’ Melbourne sağlık çalışanları ırkçı istismarı bildirdi**, 27.08.2020, <https://www.sbs.com.au/news/coronavirus-melbourne-health-workers-of-asian-appearance-report-racial-abuse>
- **Coronavirus: NHS ihbarcıları, KKD hakkında konuştukları için ‘iş kaybı ile tehdit edildi’**, 27.08.2020, <https://www.independent.co.uk/news/uk/home-news/coronavirus-uk-nhs-ppe-whistleblowers-job-losses-ppe-a9515856.html>
- **Coronavirus: Sağlık çalışanları Meksika’da şiddetli saldırılarla karşı karşıya**, 27.08.2020, <https://www.bbc.com/news/world-latin-america-52676939>
- **Covid-19: Sağlık çalışanlarına yönelik şiddet artık 7 yıla kadar hapisle cezalandırılabilir**, 27.08.2020, <https://indianexpress.com/article/coronavirus/covid-19-india-health-care-workers-cabinet-meeting-seven-years-jail6374071/>
- **COVID-19 bağlamında sağlık hizmetlerine yönelik saldırılar**, 27.08.2020, <https://www.who.int/news-room/feature-stories/detail/attacks-on-health-care-in-the-context-of-covid-19>
- **COVID-19 koronavirusü bölgeyi harap ediyor. Sağlık Çalışanları Amerika’da Şiddet, Güvensiz Koşullar ve Travma İle Karşılaşıyor: Rapor**, 27.08.2020, <https://www.globalcitizen.org/en/content/amnesty-international-health-care-workers-covid-19/>
- **COVID-19 salgınında sağlık hizmetlerine karşı yeni şiddet modelleri**, 27.08.2020, <https://blogs.bmj.com/bmj/2020/05/15/new-patterns-of-violence-against-healthcare-in-the-covid-19-pandemic/>
- **COVID-19 salgınını durduracak, sağlıkta şiddeti ortadan kaldıracamız!** 27.08.2020, https://www.ttb.org.tr/kollar/COVID19/haber_goster.php?Guid=fff879c8-806c-11ea-bc5a-1802c1c4918a
- **COVID-19’dan Esinlenen İş Yerinde Şiddeti Önleme**, 27.08.2020, <https://www.shrm.org/resourcesandtools/hr-topics/risk-management/pages/preventing-workplace-violence-inspired-by-covid-19.aspx>
- **Covid-19’u yenerek görevine dönen sağlık çalışanı, hasta yakını tarafından darp edildi** <https://t24.com.tr/haber/koronavirus-u-yenip-gorevine-donen-saglik-calisani-hasta-yakini-tarafindan-darp-edildi.895176>
- **Çinli doktorlarda yapılan araştırmalar, COVID-19 zamanında bakım vermenin zihinsel bedelini gösteriyor**, 27.08.2020, <https://ihpi.umich.edu/news/study-chinese-doctors-shows-mental-toll-caring-time-covid-19>
- **Dicle Üniversitesi Hastanesi’nde korona mobbingi: Kendi bacaklarına sıkı acemi askerler**, 27.08.2020, <https://www.gazeteduvar.com.tr/gundem/2020/08/28/dicle-universitesi-hastanesinde-korona-mobbingi-kendi-bacaklarina-sikan-acemi-askerler/>
- **DOH, COVID-19 tehdidiyle mücadele eden sağlık çalışanlarına şiddetli saldırılar düzenledi**, 27.08.2020, <https://newsinfo.inquirer.net/1250566/doh-slams-violent-attacks-on-health-care-workers-fighting-the-covid-19-threat>
- **Dünya Sağlık Örgütü’nün 19.06.2020 Tarihli Yeni Koronavirüs (Covid-19) Durum Raporu**, 27.08.2020, https://www.euro.who.int/en/countries/turkey/news/news/news?Root_node_selection=76096
- **Ellerinizi kırılınsın: Virüs nedeniyle aylardır evine gitmeyen sağlıkçıyı öldürseye dövdüler** <https://www.yenicaggazetesi.com.tr/korona-virus-servisinde-saglikcılara-saldiri-283570h.htm>

- **Ev sahibinin evden çıkardığı sağlık çalışanı çift: Bu davranış insanlığa sığmaz**, 27.08.2020, <https://www.evrensel.net/haber/401406/ev-sahibinin-evden-cikardiqi-saglik-calisani-cift-bu-davranis-insanliga-sigmaz>
- **Hasta yakınları tarafından saldırıya uğrayan doktor isyan etti: Korkuyorum duyuyor musunuz beni?** 27.08.2020, <https://www.sozcu.com.tr/2020/gundem/hasta-yakinlari-tarafindan-saldiriya-ugrayan-doktor-isyan-etti-korkuyorum-duyuyor-musunuz-beni-5776424/>
- **Hastanede dehşet! Corona testi tartışması kötü bitti**, 27.08.2020, <https://www.milliyet.com.tr/gundem/hastanede-dehset-corona-testi-tartismasi-kotu-bitti-6201640>
- **Hindistan’da sağlık çalışanlarına “koronavirüs damgası”: Hastalık yayar diye evden atılan doktorlar sokakta kalıyor**, 27.08.2020, <https://www.mynet.com/hindistan-da-saglik-calisanlarina-koronavirus-damgasi-hastalik-yayar-diye-evden-atilan-doktorlar-sokakta-kaliyor-110106487276>
- **‘İnsanlar salgının ilerlemesini kendilerine değil de sağlık çalışanlarına bağlamaya başladı!’** 27.08.2020, <https://www.hurriyet.com.tr/kelebek/hurriyet-pazar/insanlar-salginin-ilerlemesini-kendilerine-degil-de-saglik-calisanlarina-baglamaya-basladi-41593431>
- **Japonya: Sağlık çalışanları, COVID-19’a göre ayrımcılık ve tacizle karşı karşıya**, 27.08.2020, <https://www.business-humanrights.org/en/latest-news/japan-health-care-workers-face-discrimination-harassment-over-covid-19/>
- **Japonya’nın kuşatılmış hemşireleri, COVID-19 ile birlikte yaygın tacizle mücadele ediyor**, 27.08.2020, <https://www.cbsnews.com/news/japans-overstretched-doctors-and-nurses-battling-widespread-abuse-along-with-covid-19/>
- **Kızıl Haç, sağlık çalışanlarına karşı 208 koronavirüsle ilgili saldırı olduğunu söyledi** <https://nypost.com/2020/05/28/red-cross-says-208-covid-related-attacks-on-health-workers/>
- **Küresel: Sağlık çalışanları susturuldu, ifşa edildi ve saldırıya uğradı**, 27.08.2020, <https://reliefweb.int/report/world/exposed-silenced-attacked-failures-protect-health-and-essential-workers-during-covid-19>
- **Koronali dehşet! ‘Bana bakmak zorundasınız’ dedi, sağlıkçıları darp etti...** 27.08.2020, <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/koronali-dehset-41593889>
- **Koronavirüs korkuları arttıkça, doktorlar ve hemşireler taciz ve saldırılarla karşı karşıya**, 27.08.2020, https://www.washingtonpost.com/world/the_americas/coronavirus-doctors-nurses-attack-mexico-ivory-coast/2020/04/08/545896a0-7835-11ea-a311-adb1344719a9_story.html
- **Koronavirüs: Merkez Sağlık Çalışanlarına Saldırı İçin Sert Yasa Getirdi; Suçlu 5 Yıl Hapiste Karşılaşabilir**, 27.08.2020, <https://www.outlookindia.com/website/story/india-news-coronavirus-centre-brings-tough-law-for-attack-on-health-workers-accused-could-face-up-to-7-years-in-jail/351255>
- **Koronavirüs Salgını Sırasında Sağlık Çalışanları Saldırılarıyla Nasıl Yüzleşmeye Devam Ediyor?** 27.08.2020, <https://nationalinterest.org/blog/buzz/how-healthcare-workers-continue-face-attacks-during-coronavirus-pandemic-149021>
- **Koronavirüs servisinde şiddet: Görevli sağlık çalışanının burnunu kırdılar!** 27.08.2020, <https://medikritik.com/saglik-calisanlari/koronavirus-servisinde-siddetgorevli-saglik-calisininin-burnunu-kirdilar>
- **Küresel: Sağlık çalışanları susturuldu, COVID-19’a karşı korunmadı ve saldırıya uğradı**, 27.08.2020, <https://www.amnesty.org.tr/icerik/kuresel-saglik-calisanlari-susturuldu-covid-19a-karsi-korunmadi-ve-saldiriya-ugradi>
- **Meksika’da koronavirüs korkularının ortasında düzinelerce sağlık çalışanı saldırıya uğradı**, 27.08.2020, <https://edition.cnn.com/2020/04/23/world/mexico-coronavirus-attacks-intl/index.html>

- **Meksika’da şiddete maruz kalan sağlık çalışanları: ‘İşimizi yapmamıza izin verin’ 19 Mayıs 2020**, 27.08.2020, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-52715268>
- **Metro Manila belediye başkanları, sağlık çalışanlarına ve COVID-19 hastalarına yönelik ayrımcılığı cezalandırmak istiyor**, 27.08.2020, <https://www.cnn.ph/news/2020/4/7/Metro-Manila-mayors-discrimination-COVID-19.html>
- **Mısır: Sağlık çalışanları ‘ölüm veya hapis’ arasında imkansız bir seçim yapmak zorunda kaldı**, 27.08.2020, <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2020/06/egypt-health-care-workers-forced-to-make-impossible-choice-between-death-or-jail/>
- **Ottawa hemşiresi pandemi paniğinin onu evsiz bıraktığını söyledi**, 27.08.2020, <https://www.cbc.ca/news/politics/nurse-homeless-covid-pandemic-coronavirus-ottawa-1.5518449>
- **Pandemi servisinde çalıştığımı duyanlar ‘Benden uzak dur’ diyor**, <https://www.hurriyet.com.tr/kelebek/hurriyet-pazar/pandemi-servisinde-calistigimi-duyanlar-benden-uzak-dur-diyor-41593429>
- **Sağlık Bakanı: Sağlıkta şiddet kabul edilemez, erken salıverilmeleri vicdanları rahatsız ediyor**, 27.08.2020, <https://www.medimagazin.com.tr/guncel/genel/tr-saglik-bakani-saglikta-siddet-kabul-edilemez-erken-saliverilmeleri-vicdanlari-rahatsiz-ediyor-11-681-89579.html>
- **Sağlık Çalışanları Pandemi nedeniyle Şiddete maruz kalıyor**, 27.08.2020, <https://www.aa.com.tr/en/health/healthcare-workers-face-violence-for-pandemic-work/1849132>
- **Sağlık çalışanlarına yönelik şiddet, COVID-19 acil durumunun kontrol altına alınmasına yardımcı olmak için durdurulmalıdır**, 27.08.2020, <https://www.icrc.org/en/document/violence-against-health-workers-must-cease-to-help-contain-covid-19-emergency>
- **Sağlık çalışanını “Koronavirüs taşıyabilirsin” diyerek minibüsten indirdiler**, 27.08.2020, <https://www.haberler.com/saglik-calisanini-koronavirus-tasiyabilirsin-13178406-haberi/>
- **Sağlık personeline yönelik saldırılar, özellikle dünya COVID-19 ile savaşırken durdurulmalıdır**. 27.08.2020, <https://www.who.int/news-room/feature-stories/detail/attacks-on-health-care-in-the-context-of-covid-19>
- **Sağlıkta şiddet sürüyor: Üç sağlık çalışanına sokakta saldırı!**, 27.08.2020, <https://www.birgun.net/haber/uc-saglik-calisanina-sokakta-saldiri-298716>
- **Sağlıkta Şiddette Son Nokta: Beylerbeyi Toplum Ruh Sağlığı Merkezi Kundaklandı**, 27.08.2020, <https://www.istabip.org.tr/5947-saglikta-siddette-son-nokta-beylerbeyi-toplum-ruh-sagliqi-merkezi-kundaklandi.html>
- **Saldırı altındaki sağlık çalışanları: Küresel olarak pandemiyle bağlantılı 200 olay**, 27.08.2020, <https://www.telegraph.co.uk/global-health/science-and-disease/health-workers-attack-200-incidents-globally-linked-pandemic/>
- **‘Seni Öldüreceğim’: Sağlık Çalışanları COVID-19 Salgını Ortasında Yükselen Saldırıyla Yüzleşiyor**, 27.08.2020, <https://www.npr.org/sections/goatsandsoda/2020/06/29/883573061/i-will-kill-you-health-care-workers-face-rising-attacks-amid-covid-19>
- **Sivas Numune Hastanesinde iki hasta yakını, biri kadın 3 güvenlik görevlisini darp etti**. <https://www.saglikaktuel.com/haber/sivasta-hasta-yakinlari-guvenlikcilere-saldiridi-68781.htm>
- **‘Tamamen kabul edilemez’ - Sağlık çalışanları sözlü tacize uğradı, Covid-19 test istasyonlarında saldırıya uğradı**, 27.08.2020, <https://www.tvnz.co.nz/one-news/new-zealand/completely-unacceptable-healthcare-workers-verbally-abused-attacked-covid-19-testing-stations>
- **Tarihsel Paraleller, Ebola Virüsü Hastalığı ve Kolera: Salgınlarla Toplumsal Güvensizliği ve Sosyal Şiddeti Anlamak**, 27.08.2020, <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4739438/>

- **Trabzon’da hekime Şiddet: Saldırganlar serbest**, 27.08.2020, <https://www.dw.com/tr/trabzonda-hekime-%C5%9Fiddet-sald%C4%b1rganlar-serbest/a-53258263>
- **Türkiye’deki medya haberlerinden COVID-19 sırasında damgalanma ve şiddet riski altında etik davranan sağlık çalışanları**, 27.08.2020, https://www.researchgate.net/publication/341977756_Healthcare_professionals_acting_ethically_under_the_risk_of_stigmatization_and_violence_during_COVID-19_from_media_reports_in_Turkey
- **Urla’da sağlık çalışanlarının açıklamasına polis engeli: “Burası hastane, ben de doktorum, nereye dağılıcağım!”** 27.08.2020, <https://sendika63.org/2020/07/urlada-saglik-calisanlarinin-aciklamasına-polis-engeli-burasi-hastane-ben-de-doktorum-nereye-dagilacagim-591296/>
- **WHO, koronavirüs salgını sırasında hemşirelerin istismardan korunması gerektiğini söylüyor**, 27.08.2020, <https://www.cbc.ca/news/health/covid-19-who-nurses-1.5524038>
- **Yükseköğretim Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun**, 27.08.2020, Resmi Gazete; 17 Nisan 2020 CUMA Sayı : 31102
- **Zonguldak Valisini Tüm Sağlık Çalışanlarından Özür dilemeye davet ediyoruz.** 27.08.2020, <https://www.attder.org.tr/2020/04/18/zonguldak-valisini-tum-saglik-camiasindan-ozur-dilemeye-davet-ediyoruz/>